

IV. MISA PRED PRESV. OLTAR. SAKRAMENTOM.

A. Izlaganje presv. oltarskog Sakramenta.

Izlaganje presv. olt. Sakramenta jest privatno i svečano; ovo opet može biti na kratko vrijeme ili na dulje vremena, od ovoga je opet posebna vrsta izlaganje kroz 40 sati. Ovdje se navode propisi za ta izlaganja, zatim rubrike za sv. misu pred izloženim presvetim Sakramentom kao i sam obred te svete mise, dok će obred samoga izlaganja biti opisan tamo, gdje će se govoriti o pobožnostima na nedjelje i blagdane poslije podne.

a) Privatno izlaganje.

Ovo izlaganje može se obaviti u svako vrijeme i bez posebnoga biskupova dopuštenja¹, a čini se tako, da se otvore vratašca od tabernakula, da se može ciborij vidjeti, koji se ne vadi iz tabernakula, nego ostaje u njemu zaodjenut plašticem.²

Da se to smije učiniti, dostatan je razborit razlog, n. pr. kad prijete kakova nesreća; da se pomoli za bolesnika, osobito za umirućega itd. Mora biti prisutno barem nekoliko osoba. Svećenik valja da obuče roketu i bijelu stolu, samo ako se neposredno poslije mise daje blagoslov, ostaje u misnom odijelu skinuvši manipul.³ Incenzacija nije propisana,⁴ ali se može incenzirati osobito, ako je svećenik u plaštu. Na oltaru valja da gori najmanje 6 svijeća. Na koncu se smije podijeliti blagoslov⁵. U tom slučaju valja prije moliti ili pjevati *Tantum ergo* . . . *Genitori* *¶ Panem* i oraciju. Ako se ne daje blagoslov ipak valja izmoliti *Tantum ergo* i što slijedi.

Dok traje privatna ekspozicija ne smije se na tom oltaru služiti crna misa⁶, na drugima smije; ako je ekspozicija *ex causa publica*, ne smije se služiti ni na drugim oltarima⁷.

b) Svečano izlaganje.

1. Ovo izlaganje ima biti u ostenzoriju (pokaznici, monstranci) dopuštenjem biskupovim⁸. Kratkotrajno i manje svečano jest onda, kada svećenik izloživši presv. Sakramenat ne ostavlja oltar, nego ostane kod oltara vršeći kakovu pobožnost (na pr. na čast Srcu Isusovu), koju zaključi blagoslovom s Presvetim Sakramentom i repozicijom. Na dulje vrijeme je presv. Sakramenat izložen, kad svećenik izloživši ga ostavlja oltar, a presv. Sakramenat ostaje izložen za klanjanje vjernicima.

¹ D. a. 800. — ² Ib. 3394, I. — ³ Ib. 3833, III. — ⁴ „Omissio incensationis conformior est Ecclesiae praxi in benedictione cum Sacra Pyxide“ S. R. C. 11. IX. 1847. D. a. 2957. — ⁵ Ib. 3650, I; 3875, III. — ⁶ Ib. 3302, II. — ⁷ Ib. 2390, IV; 4096, VIII. — ⁸ Ib. 800.

2. Oltar valja da bude što ljepše urešen, osobito ako ekspozicija traje dulje (nekoliko sati, cijeli dan), a na njemu valja da gori barem 12 svijeća,¹ no prepušta se ordinariju, da odluči, koliko će svijeća gorjeti²; kod kratkotrajne valja da gori najmanje 6 svijeća.³

Za ekspozicije neka se križ skine s oltara, te postavi na kredencu, pod misom može se staviti na oltar⁴, ali ne mora; isto tako valja kanonske tablice maknuti s oltara izuzevši pod misom.⁵

Na oltaru ekspozicije ne smiju se izlagati slike svetaca⁶; no slika oltarska smije ostati otkrita⁷, ali je bolje da se zastre. Isto tako valja ukloniti, ako je ikako moguće, relikvije⁸; a ako ostanu, ne iskazuje im se nikakova reverencija, dakle pod svečanom misom se ne incenziraju.

Antependium i konopeum imadu biti bijeli, pa i na Duhove.⁹ Ako je ekspozicija kratkotrajna, te u savezu s misom ili oficijem, ostaje oprema oltara boje oficija ili mise.¹⁰

Svečana ekspozicija ima uvijek biti na tronu, koji ne smje biti stalno na oltaru,¹¹ nego se samo onda stavlja na oltar, kad je svečana ekspozicija. Samo kod nekih kratkotrajnih ekspozicija može se presv. Sakramentat staviti na oltar; ipak je propisano za ekspoziciju u listopadu, kad se vrši pobožnost sv. krunice izvan mise, da imade biti na tronu,¹² a tako isto, kad je ekspozicija samo pod sv. misom.

3. Svećenik, koji eksponira ili reponira valja da obuče barem superpelicej i stolu,¹³ kad daje blagoslov s presv. Sakramentom mora imati još k tomu plašt i velum.¹⁴ Plašt valja da obuče i onda, kada se neposredno iza svečane (pjevane) mise daje blagoslov;¹⁵ ako neposredno prije sv. mise ili poslije eksponira, čini to u misnom odijelu. Za procesiju s presv. Sakramentom valja da obuče amikt, albu, pojas, stolu i plašt.¹⁶ Tako valja da bude celebrant obučen i onda, kad ima asistenciju đakona i subđakona, koji su obučeni u svoje odijelo, makar i ne bila procesija, nego samio jednostavna ekspozicija i blagoslov.

Boja odijela ima biti bijela, osim ako ekspozicija, blagoslov ili procesija slijede neposredno iza sv. mise ili oficija, jer je u tom slučaju boja, koju zahtijeva misa odnosno oficij,¹⁷ ali i tada valja da velum humerale bude bijel.¹⁸ Ako neposredno poslije mise slijedi koja od navedenih funkcija s presv. Sakramentom, ali je vrši drugi a ne celebrant mise ili oficija, ima uzeti odijelo bijele boje.¹⁹ Crna se boja ne smije nikad upotrebljavati za ekspoziciju presv. Sakramenta.²⁰

¹ D. a. 3480. — ² Ib. 4257, IV. Kod nas je dopušteno u siromašnim crkvama barem 6 svijeća, od kojih moraju svakako dvije biti voštane. (Naredba 8. XII. 1912.) — ³ D. a. 1992. — ⁴ Ib. 2365, I. — ⁵ Ib. 3130, III. — ⁶ Ib. 3349. — ⁷ Ib. 3599, III. — ⁸ Ib. 2365, I. — ⁹ Ib. 1615, VII—IX; 2673. — ¹⁰ Ib. 3559. — ¹¹ Ib. 4268, IV. — ¹² Ib. 3650, IV; 3666. — ¹³ Ali nipošto albu, pojas i stolu. D. a. 3697, XII. — ¹⁴ Ib. 3333, I; 3697, XII. — ¹⁵ Ib. 3764, VIII. — ¹⁶ Ib. 3697, XII. — ¹⁷ Ib. 2562. — ¹⁸ Ib. 1615, VI; 3086. V. — ¹⁹ V. ab Appeltern I, p. 398 not. 1. — ²⁰ D. a. 1744; 3949, VIII. Samo kod nas na Vcl. petak, kad se izlaže presv. Sakramentat u grobu, uzima se crna stola i crni plašt, no velum ima biti bijel.

4. Za ekspoziciju i repoziciju ne dopušta se mašinerija.¹ Ne smije se upotrebljavati svjetlo, koje bi straga rasvjetljivalo presv. Sakramenat², niti uljanice mjesto svijeća.³ Zabranjeno je plinsko svjetlo zajedno sa svijećama, razumije se na oltaru, da bude svjetlije,⁴ a tako i električno.⁵ Nije dopušteno, da se kod privatnoga ili javnoga izlaganja električno rasvijetli tabernakul, da se tobože bolje vidi ciborij;⁶ jednako ne će biti slobodno tron rasvjetljivati, dok je slobodno na nj pričvrstiti svjetnjake za voštane svijeće.⁷

5. Dok se ekspozira, može se pjevati po sudu biskupovu,⁸ ali nipošto *Tantum ergo*, jer se ne smije tako dijeliti *Tantum ergo* i *Genitori*, da se prvo pjeva na početku ekspozicije a drugo na koncu.⁹

6. Ekspozicija se općenito ne dopušta prije zore niti repozicija kasno u noć,¹⁰ ne smije biti u noći pa ni Božić.¹¹

7. Samo se dvaput incenzira, makar kako dugo trajala ekspozicija: kad se ekspozira i kad se pjeva *Genitori* prije nego će se dati blagoslov i reponirati.¹² Svakiput se incenzira triplici ductu duplici ictu.¹³ Incenzira se klečeći uz dubok naklon glave prije i poslije incenzacije.¹⁴ Ako je ekspozicija kratka tako, da se samo izvadi presv. Sakramenat, te pjeva *Tantum ergo* etc. i odmah daje blagoslov, incenzira se također dvaput: odmah i kod *Genitori*, ali se dvaput ne meće tamjan.¹⁵ Dok se daje blagoslov, ne mora turifer incenzirati presv. Sakramenat, ali smije, ako je običaj¹⁶ i to klečeći na donjoj stepenici sa strane epistole, kao kod podizanja u sv. misi.¹⁷ Poslije oracije: *Deus qui nobis* ne ima se incenzirati.¹⁸

8. Dok traje ekspozicija otpadaju sve reverencije¹⁹ osim prema presv. Sakramentu. Kad se dolazi k oltaru ekspozicije i od njega odlazi, pravi se duplex genufleksija, inače kod funkcija kod toga oltara jednostavna.

9. Za vrijeme javne ekspozicije ne smije se služiti u toj crkvi mise de Requie osim na Dušni dan; ali tada u ljubičastoj boji i na kojem drugom oltaru, a ne na oltaru ekspozicije.²⁰

10. Dok traje ekspozicija, ne smiju se na oltaru ekspozicije služiti sv. mise, osim ako nije nikako drukčije moguće; isto tako ne smije se na tom oltaru pričest dijetiti ni pod misom ni izvan mise.²¹

11. Dok traje ekspozicija, ne smije se zvoniti kod misa bile na pokrajnim oltarima, bile na oltaru ekspozicije;²² no smije se pozvoniti kad svećenik polazi iz sakristije k oltaru, da služi sv. misu.

12. Za propovijedi, ako je presv. Sakramenat izložen, treba pred njega staviti zastavicu.²³

¹ D. a. 3425. — ² Ib. 2613, V; Suff. in IV vol. p. 203 — ³ Ib. 3173, — ⁴ Ib. 4086. — ⁵ Ib. 4097. — ⁶ Ib. 4275. — ⁷ Ib. 3780, IV. — ⁸ Ibid. 3110, XIV; vidi okružnicu nadb. duh. stola od 8. XII. 1912., u kojoj se kaže: narod pri tome ne pjeva. — ⁹ D. a. 4213, II. — ¹⁰ Ib. 3124, V, VI. — ¹¹ Ib. 1879; 2528, IV. — ¹² Ib. 4202. — ¹³ Ib. 4048, IX. — ¹⁴ Ib. 3086, III. — ¹⁵ Ib. 4202, I. — ¹⁶ Ib. 2956, IX; 3108, VI. — ¹⁷ De Amicis II. 89, 16. — ¹⁸ D. a. 4179, V. — ¹⁹ Ib. 2544. — ²⁰ Ib. 3864, IV. — ²¹ Ib. 3448, I, V; 3505, I; 3525, IV; por. Naredba nadb. duh. stola o uvođenju svagdanjega klanjanja od 8. XII. 1912. — ²² D. a. 3157, X; 3448, II. — ²³ Ib. 3728, II.

13. Pred izloženim presv. Sakrametom smiju se moliti molitve i pjevati pjesme u narodnom jeziku, a isto tako i u procesiji¹, ako je običaj. Samo *Te Deum*, *Tantum ergo*, *Genitori* i ostale liturgijske molitve imaju se pjevati odnosno moliti latinski.²

14. Ako se kakove oracije mole ili pjevaju za ekspozicije, ispušta se *Dominus vobiscum*³ osim u misi i oficiju. Te oracije imaju biti prije *Tantum ergo*⁴ i ne smiju se spajati s oracijom *Deus qui nobis*, na pr. oracija od *Te Deum: Deus cuius misericordiae*.⁵ Ne smije se također nešto pjevati između oracije *Deus qui nobis* i blagoslova.⁶ Ako se što pjeva prije *Tantum ergo*, stoji se.⁷

15. Blagoslov se imade dati samo jedamput i to na koncu ekspozicije⁸ a nikada na početku.⁹ Kad se sva pobožnost svrši, prije nego će se reponirati, pjeva se *Tantum ergo, Genitori* (za kojega se drugi put pokadi presv. Sakrament), *¶ Panem de coelo* i oracija *Deus qui nobis*,¹⁰ dade blagoslov s presv. Sakramentom, koji se odmah repoinira. Kad se daje blagoslov s presv. Sakramentom, crkvena vrata, koja su naproti oltaru, da se može vidjeti na oltar, imaju biti zatvorena, a tako i zastor, koji se nalazi unutra kod vrata.¹¹

c) Propisi za komemoraciju Ssimi.

a) U ekspoziciji *ex causa privata* ne ima se uzimati komemoracija presv. Sakramenta.¹²

b) U javnoj ekspoziciji ima se uzeti *commemoratio Sanctissimi* u misi svečanoj ili pjevanoj na oltaru ekspozicije pa i na svetkovine Gospodnje, na pr. Božić, Uskrs, Uzašašće itd.¹³; samo u misama misterija, koja imadu neki vez s presv. Sakramentom, ima se taj spomen ispustiti, dakle na svetkovinu presv. Srca Isusova¹⁴, predrag. Krvi, Muke, Križa i Ss. Redemptoris.¹⁵

Ima se uzeti poslije svih oracija *de praecepto*¹⁶, ali prije *imperate*¹⁷ pa i one *De Spiritu Sancto*.¹⁸

Na svetkovine I. et II. classis uzima se s oracijom svetkovine *sub unica conclusione*¹⁹; ako se mora na te svetkovine uzeti spomen nedjelje ili ferije, tada se priklopi oracijama ovih.²⁰ Ako se na te svetkovine ima uzeti *imperata de Spiritu Sancto*, tada se *comm. Ssimi* pripoiji oraciji svetkovine, a oracija *de Spiritu Sancto* dodaje se kao posebna oracija sa svojim zaključkom.²¹ Isto vrijedi za Cvijetnicu, te za vigilije Božića i Duhova.

Na nedjelje I. et II. classis ima se pripojiti oraciji nedjelje *sub unica conclusione*,²² a poslije toga slijede ostale oracije sa svojim zavišetkom.

¹ D. a. 3124, VII. — ² Ib. 3537, II, III; 4268, X. — ³ Ib. 4081, VII. — ⁴ Ib. 4194, X. — ⁵ Ib. 4194, X; 4198, X; 4271, V. — ⁶ Ib. 3530 — ⁷ Ib. 4224. — ⁸ Ib. 3713. — ⁹ 3058, I. — ¹⁰ Ib. 4081, VII; 4213, II. — ¹¹ Ib. 2621, VIII. — ¹² Ib. 4120, VII. — ¹³ Ib. 3112, III. — ¹⁴ Ib. 2717. — ¹⁵ Ib. 3924, IV. — ¹⁶ Ib. 2515, I; 3365, V; 3436, III. — ¹⁷ Ib. 3328, II. — ¹⁸ Ib. 3245, I. — ¹⁹ Ib. 2323, I; 2327, I. — ²⁰ Ib. 2461, III. — ²¹ 3245, II. — ²² Ib. 2509, I.

c) U tihoj misi ne mora se nikad uzeti, makar se čitala na oltaru ekspozicije pa ni za 40-satnog klanjanja ali se može uzeti kako na oltaru ekspozicije, tako i na ostalim oltarima osim na svetkovine I. et II. classis,¹ na Cvjetnicu, te na vigilije Božića i Duhova.²

Pripaja se pod drugom konkluzijom, ali prije imperate pa i one de Spiritu Sancto.³

d) Kod ekspozicije, koja je 8. XII. 1912. određena za našu nadbiskupiju za svaki dan u drugoj crkvi, ima se svečana misa pjevati de Sanctissimo s jednom oracijom, u oktavi tijelovskoj sa sekvencijom, izuzevši svetkovine I. et II. classis, nedjelje I. et II. classis, oktave Bogojavljenja, Uskrsa i Duhova, Vigilije Božića i Duhova, čistu srijedu i cijeli Veliki tjedan. U ove izuzete dane vrijedi za pjevanu misu ono, što je rečeno pod b). Za tihe mise vrijede propisi pod c).

e) Klanjanje kroz 40 sati ima posebne svoje propise, što ih je izdao papa Klement XI. — odatle naziv: instructio Clementina — u prvome redu za Rim; želja je ipak, da se ti propisi i drugdje obdržavaju. Ovdje se dotičemo samo glavnijih točaka tih propisa.

1. Na prvi i treći dan pjeva se misa votiva solemniss de SS. Sacramento, na drugi dan obično pro pace ili kakova druga po odredbi biskupovoj; ova na pokrajnom oltaru. Uopće se ne dopušta, da se kakova misa služi na oltaru ekspozicije osim onih dvije de SS. Sacramento; izuzetak je, ako drukčije ne može biti.

U misi votivnoj de SS. Sacramento ispušta se svaka komemoracija; u oktavi tijelovskoj valja uzeti sekvenciju.

Na svetkovine i nedjelje I. et II. classis, Pepelnicu, tri prva dana Vel. tjedna, Vigiliju Božića i Duhova, u oktavi Bogojavljenja, Uskrsa i Duhova uzima se misa dana s komemoracijom presv. Sakramenta sub unica conclusione, ostale se komemoracije ispuštaju.

Ako svetkovine I. et II. classis padnu na nedjelju, oracija se presv. Sakramenta priklopi oraciji svetkovine sub una conclusione, a onda se dodaje pod posebnom konkluzijom samo oracija nedjelje⁴ s evanđeljem nedjelje na koncu.

U misi pro pace ispušta se Gloria i Credo, a služi se u ljubičastoj boji; oracija presv. Sakramenta dodaje se sub unica conclusione. Na dane gore izuzete uzima se misa od dana s oracijom pro pace sub unica conclusione, a oracija de Sanctissimo se ispušta.

2. Ovo klanjanje kroz 40 sati, da se mogu dobiti oprosti i povlastice, ima trajati neprekidno, dakle i kroz noć, i držati se točno naputka Klementa XI. (Instructio Clementina). Da se ovo klanjanje olakša, izdala je kongregacija s. Officii dne 22. I. 1914.⁵ dekret, a potvrdio ga sv. Otac Pijo X., kojim se određuje ovo:

¹ D. a. 1743, IV; 2365, I. — ² Ib. 3517. — ³ Ib. 3245, I. — ⁴ Instr. Cl. §. XII. — ⁵ A A S. VI. p. 74.

I. Potvrđuju se oprost¹, što ih je podijelio Papa Pijo IX. 26. XI. 1876. za 40-satno klanjanje kao i povlastice oltara² dane od Pija VII. 10. V. 1807.

II. Gdje se po sudu ordinarija ne može vršiti 40-satno klanjanje prema propisima Instrukcije Klementove, ipak se mogu dobiti isti oprost i privilegija, ako se presv. Sakramenat u kojugod uru prije podne ili o podne svečano izloži i ostane tako izložen preko dana i drugi dan se isto obnovi, a treći dan opet izloži i o podne ili pod večer reponira, ako se izlaganje i prekida po noći.

III. Oprost i privilegija navedena pod I., koja su dana kakovim pobožnostima s presv. Sakramentom, ukidaju se, ako te pobožnosti nijesu udešene ni po Instrukciji Klementovoj ni po odredbi pod II.

IV. Ako se gdje drži svaki dan kroz mjesec dana svečano izložen Sakramenat, makar se i preko noći prekida, vjernici, koji ga po-
hađaju, ako se ispovjede i pričeste i mole po nakani sv. Oca, mogu dobiti potpuni oprost jedamput svakoga tjedna, dok traje izlaganje; a kod svakoga drugog pohoda 7 godina i 7 kvadradena. Svećenici, koji u toj crkvi služe, imaju svaki dan kroz to vrijeme oltarsku povlasticu.

V. Kod svakoga drugog javnoga klanjanja — ako nije već podijeljen kakav oprost, — dopušta se oprost od 7 godina i 7 kvadradena.

VI. Svi ovi oprost¹ mogu se namijeniti dušama u čistilištu.³

B. Obred tihe sv. mise pred izloženim presv. Sakramentom.

1. Prema prastar¹oj crkven¹oj disciplini ne ima se na oltaru, gdje je javno izložen presv. Sakramenat, služiti sv. misa. Brani to i Caeremoniale Episcoporum.⁴ No radi valjana razloga, koji valja da odobri ordinarij, može se služiti i privatna sv. misa pred izloženim presv. Sakramentom. Na pr. nema u crkvi drugoga oltara, ili ako i jest, ne bi bilo zgodno u nekim zgodama na njemu misiti. — Ako se dakle čita tiha sv. misu pred izloženim Sakramentom, što se tiče obreda, valja se držati ovih propisa.

2. Da se ne odulji, navodi se ovdje samo ono, što je drukčije nego kod obične tihe mise, i to neki čini, koji se često opetuju, svi zajedno, dok se druge akcije upravo posebice spominju.

3. Genufleksiju treba načiniti uvijek, kada se dođe u sredinu oltara bilo s koje mu drago strane ili odozdo. Isto tako, kada se odlazi iz sredine, opet valja genuflektirati. Genuflektirati treba uvijek

¹ Oprost¹: 1. Potpuni jednom za 40-satnog klanjanja, ako se pohodi javno izložen¹ Sakramenat. Uvjeti: Ispovijed, pričest i molitva na nakanu sv. Oca. — 2. Deset godina i deset kvadradena za svaki od ostalih pohoda. Beringer: die Ablässe¹ I str. 615. — ² Svi su oltari u onoj crkvi, gdje je 40-satno klanjanje, povlašteni za trajanja toga klanjanja. Idem ibidem. — ³ Por. Bogoslovska smotra 1914. str. 80, i Svećenička zajednica 1914. str. 135. — ⁴ I. I. c. XII. 9.

prije nego će se svećenik okrenuti k puku, i opet, kad se natrag okrene k oltaru. Valja još upamtiti, da je genufleksija uvijek zadnje, kad se odlazi iz sredine oltara ili okreće k puku i opet uvijek prvo, kad se dođe u sredinu oltara. Na pr. kad svrši *Gloria* poljubi oltar, poklekne i okrene se, da kaže: *Dominus vobiscum*; isto tako kad svrši *Munda cor* prije evanđelja, poklekne a tada ide da čita evanđelje. Dok opet na pr. poslije komunije došavši u sredinu, najprije poklekne, poljubi oltar i okrene se da kaže: *Dominus vobiscum*. Kod evanđelja na ime: *Jesus* nakloni glavu prema presv. oltarskom Sakramentu, a ne prema knjizi, isto, ako treba pokleknuti; samo u ferijalnim misama veleći: *Flectamus genua* poklekne prema knjizi.¹ Sve inklinacije, koje su išle križu, imaju se upraviti presv. Sakramentu, ako je križ i ostao na oltaru.

4. Pristupajuć k oltaru nema nikoga pozdravljati. Dolazi pred oltar pokrivene glave.² Stojeći u sredini skine bired i preda ga podvorniku, zatim klekne na oba koljena in plano i napravi glavom dubok naklon, ustane i uspne se k oltaru, na koji postavi kalež bez genufleksije;³ uredivši kalež, genuflektira i polazi na stranu epistole da otvori misu. Vrativši se u sredinu genuflektira i side dolje pred oltar. Tu napravi jednostavnu genufleksiju in gradu te počne sv. misu. Kada silazi valja da se malo sklone na stranu evanđelja te tako side. To vrijedi i u drugim slučajevima.

5. Ako još nije Presveti Sakrament izložen, nego ga ima prije sv. mise izložiti, tada ima ovako raditi. Došavši pred oltar dade podvorniku bired, genuflektira in plano, stavi kalež na oltar prema strani evanđelja, rasprostire korporal, otvori tabernakul, genuflektira, izvadi Sakrament i stavi na korporal a vrata od tabernakula zatvori, tada bez genufleksije uzme monstrancu i stavi je na tron, genuflektira, side dolje, napravi na najnižoj stepenici dvostruku genufleksiju s dubokim naklonom glave, ustane te stavi tamjan u kadionicu bez blagoslova. Tada klekne, uzme kadionicu, glavu duboko nakloni i pokadi Sakrament, opet glavu duboko nakloni, preda kadionicu podvorniku, ustane i ide k oltaru, gdje poklekne, uredi kalež. Dalje sve kao gore pod 4.

6. Svršivši pristupne molitve ide bez genufleksije k oltaru, gdje genuflektira, tada moli *Oramus te Domine*, poljubi oltar, genuflektira i ide k strani epistole, gdje čita introit.

7. Ako bi trebalo svećeniku da prenosi knjigu, ne će genuflektirati u sredini, nego samo duboko nakloniti glavu.⁴

8. Kada govori *Dominus vobiscum*, istupi iz sredine, okrene se leđima prema evanđelju. Genuflektira prije i poslije. Isto tako na

¹ D. a. 2859. — ² Tako Menghini-Martinucci protiv Müllera i Erker, koji ovdje pokazuju nedosljednost, dok traže, da treba otkriti glavu, čim dođe na pogled Sakramentu, a od onoga, koji ide služiti sv. misu na koji drugi oltar, pa prolazi mimo oltara ekspozicije, zahtijevaju, da najprije klekne, a onda otkrije glavu, kako je prije rečeno. — ³ Rubrika ne traži ove genufleksije a S. R. C. je isključuje (D. a. 4027). — ⁴ D. a. 4198, XII.

Orate fratres, jer ne čini okruga, nego se istim putem okrene k oltaru; a tako isto na koncu kod *Dominus vobiscum* i *Ite missa est*.

9. Ruke pere na strani epistole bilo na gornjoj stepenici, bilo sišavši dolje licem okrenut prema puku;¹ kada se okreće, neka pazi, da leđa ne okrene prema Sakramentu. Dolje preda rupčić, kojim si je obrisao ruke, zatim uzide k oltaru i ide u sredinu.

10. Radi ablucije poslije sv. pričesti, ne treba silaziti, nego pokleknuvši u sredini uzme kalež te na strani epistole stavivši ga na oltar, dade si nalijati na prste vino i vodu. Došavši opet u sredinu poklekne.

11. Poslije molitve: *Placeat tibi* poljubi oltar, kaže: *Benedicat vos omnipotens Deus* s dotičnom akcijom ruku, a mjesto inklinacije genuflektira; malo više izađe iz sredine, nego kad govori *Dominus vobiscum* i dade blagoslov, ne vraća se više u sredinu niti ne genuflektira, nego za lijevom rukom licem prema Sakramentu okrene se k oltaru i čita posljednje evanđelje. Ako govori evanđelje *In principio* tada ne pravi križa na oltaru;² ako čita iz tablice ili iz knjige znamenuje po običaju.

12. Ako se poslije mise ima dati blagoslov, svećenik će rasprostrijeti korporal, a kalež staviti na stranu evanđelja. Kako ima dati blagoslov, bit će poslije o tome govor. A ako Sakramenat ostane izložen, to će svršivši obične molitve poslije mise (na koje silazi napravivši prije genufleksiju u sredini), ako se mole, prije nego će uzeti kalež s oltara genuflektira, siđe dolje, napravi dvostruku genufleksiju in plano, ustane, uzme biret, pokrije se njim i odlazi u sakristiju.

C. Svečana sv. misa pred izloženim presv. oltar. Sakramentom.

1. Općeniti propisi.

1. Pristup k oltaru i odlazak od oltara. a) Ako je presv. Sakramenat već izložen, tada C, D i S došavši na vidik presv. Sakramentu otkriju glave, te stavivši birete na prsi otvorom unutra dolaze k oltaru. Pred oltarom predadu birete (D ne ljubi ni bireta ni ruke celebrantu) te naprave in plano duplex genufleksiju. C počne odmah misu bez kakove daljne reverencije. Isto tako poslije mise, ako se ne daje blagoslov nego se ostavlja presv. Sakramenat na oltaru izložen, naprave in plano dupl. gen. uzmu birete (i opet bez poljubaca) i pokriju se njima tek, kad odu izvan vidika presv. Sakramenta.

b) Ako presv. Sakramenat nije izložen, nego će se tek prije sv. mise izložiti, tada dolaze do oltara pokrite glave; pred oltarom skinu birete; D primi biret od C te mu poljubi ruku i biret; naprave zajedno jednostavnu genufleksiju in plano. Tada C i S kleknu, a D

¹ D. a. 2682, XLVIII. — ² Neki autori kažu, da treba i na oltaru napraviti križ, jer je Sakramenat izložen na tronu, a ne na oltaru.

ide k oltaru, da eksponira. Kako se eksponira, bit će govora poslije. Pošto je C pokadio presv. Sakramenat, ustane, a s njime i D i S, te počne sv. misu.

Ako se poslije sv. mise ima dati blagoslov s Presvetim, tada svršivši posljednje evanđelje, C, D i S pokleknu gore kod oltara, sidu niz stepenice, naprave in plano duplex genufleksiju,¹ te se povuku na stranu epistole, gdje će C skinuti kazulu i manipul (D i S skidaju također manipul), a obuči plašt, tada se vrate pred oltar, opet genufektiraju na oba koljena in plano i kleknu na najnižu stepenicu. Kako se ima dati blagoslov, reći će se na svojem mjestu. Kada D zatvori vratašca od tabernakula, C i S ustanu, za tim svi genufektiraju in plano, prime birete (D predaje C uz poljupce), pokriju glave i idu običajnim redom u sakristiju.

2. Genufleksije. Osim dviju duplex genufleksija² (kada se prije mise pristupi k oltaru, na kojem je izložen presv. Sakramenat i kada se poslije mise od njega odlazi) sve su druge genufleksije pod misom jednostavne, pa i onda, kada koji službenik za mise odlazi od oltara (na pr. ako se ide k sjedalima, kad D ide pjevati evanđelje).

Napose vrijede za D i S glede genufleksija u misi pred presv. olt. Sakramentom ova pravila:

a) u sredini pokleknu, kadagod dođu sa strane oltara u sredinu ili kad iz sredine idu na stranu;

b) na mjesto od kojega polaze (in termino a quo), kada odozgo od oltara dolaze u sredinu ili iz sredine polaze gore k oltaru: dakle, ako n. pr. D iz sredine ima ići k oltaru na stranu celebrantu, poklekne u sredini, a gore ne; i obratno, ako odozgo ide u sredinu, gore poklekne, a u sredini ne;

c) na mjestu, s kojega polazi i na mjestu na koje dolazi (in termino a quo et in termino ad quem), kad s jedne strane C polazi na drugu stranu.³

3. Inklinacije. Duboke inklinacije glavom imaju se sve upravljati prema presv. oltar. Sakramentu. Reverencije osobama ne iskazuju se nikakove, osim naklon prije i poslije incenzacije, te kod davanja i primanja „pax“.

4. Ljubljenje predmeta i ruku, koje se čini samo iz poštovanja, ispušta se, dok se poljupci, koji spadaju na ritus imaju davati i pred izloženim presv. Sakramentom; prema tomu treba da: a) celebrant poljubi knjigu evanđelja, kad mu je S donese poslije otpjevanoga evanđelja i patenu za molitve: *Libera nos, Domine*; b) dakon da poljubi ruku celebrantu kad dobije od njega blagoslov prije nego će pjevati evanđelje, da poljubi patenu, kalež i ruku celebrantu kod ofertora i opet patenu i ruku celebrantu, na koncu *Pater noster*; c) subdakon da poljubi ruku celebrantu poslije otpjevane epistole.

¹ D. a. 4048, V. — ² I onih dviju, koje su u točki 1. spomenute u onom slučaju, kada se poslije mise daje blagoslov. — ³ D. a. 4027.

5. Incenzacija. a) Na početku mise. Poslije molitve: *Oramus te* ne genuflektiraju¹ ni C ni D ni S, nego C stupivši malo k strani evanđelja licem okrenut k strani epistole stavlja tamjan u kadionicu uz običajni blagoslov; poslije toga bez genufleksije kleknu C, D i S na gornju stepenicu, C primi od D kadionicu, sva trojica duboko naklone glavu, te C triplici ductu duplici ictu incenzira presv. oltar. Sakramenat; poslije opet duboko naklone glavu, ustanu i pridu k oltaru, genuflektiraju i sad C incenzira oltar, kako' je rečeno, samo prolazeći kroz sredinu genuflektira. Križ, ako je i ostao na oltaru, ne incenzira se. Relikvije se imadu maknuti s oltara, kad je izložen presv. Sakramenat; a ako se i ne maknu, ne incenziraju se. Svršivši incenzaciju oltara i predavši turibul đakonu, siđe C na strani epistole niz stepenice, te stane in plano okrenuvši se licem prema puku tako, da ne okrene leđa presv. Sakramentu (okreće se oko lijeve ruke). Tu ga D, koji stoji također in plano leđima okrenut k puku incenzira; S stoji s lijeve đakonu. Na to C uzide po stepenicama ka knjizi, te bez genufleksije počne introit.

b) Kod evanđelja. Svršivši C evanđelje ne ide u sredinu oltara, nego stojeći na strani evanđelja stavlja tamjan u turibul uz obični blagoslov; pođe zatim s D i S u sredinu oltara i tu genuflektiraju. D i S siđu dolje, te D na običnom mjestu moli: *Munda cor.*, a S stane in plano. C, kad hoće da dade D blagoslov, samo malo odstupi prema strani evanđelja i bez genufleksije okrene se k D, te mu dade blagoslov. Na to obojica okrenuvši se k oltaru pokleknu, C pređe k strani epistole, te ostane tu okrenut k oltaru, dok D ne počne evanđelje. Dalje sve kao kod obične svečane mise.²

c) Kod prikazanja. Poslije molitve: *Veni sanctificator* bez genufleksije³ stanu C, D i S kao kod incenzacije na početku mise i C stavlja tamjan u kadionicu govoreći: *Per intercessionem*. Primivši C od D kadionicu okrenu se obojica k oltaru, pokleknu i sada C pokadi hostiju i kalež kao obično, a onda bez genufleksije klekne s D na gornju stepenicu, te incenzira presv. Sakramenat. Dalje je incenzacija oltara kao na početku mise, samo što C, dok incenzira, moli *Dirigatur oratio mea*. D ne miče kaleža iz sredine oltara, jer se križ ne incenzira. C se incenzira, kako je rečeno kod incenzacije na početku mise, tu si i ruke pere; S bez genufleksije okrene se k D, da ga incenzira, i opet se bez genufleksije okrene k oltaru; D došavši na svoje mjesto (stepenicu) genuflektira i okrene se, te bude incenziran, poslije incenzacije ne genuflektira.³

2. Subđakon.

K onomu, što je rečeno za službn subđakona kod svečane mise, te u općenitim propisima kod svečane mise pred izloženim presv. Sakramentom, valja još ovo pamtili:

¹ D. a. 4194, V. — ² Đakon kad knjigu i na koncu celebranta, kao kod obične mise, a nikako presveti Sakramenat. — ³ Erker: *Enchiridion Liturgicum*², 280, 14.

1. Poslije lekcije dolazi kao i u običnoj svečanoj misi k C, poljubi mu ruku i primi od njega blagoslov.
2. Kada poslije evanđelja nosi knjigu C, da je poljubi, vlada se kao inače, samo što ispušta inklinaciju, kad dođe k C.
3. Kada nosi kalež na oltar, poklekne na donjoj stepenici, a ne gore; dok opet primivši patenu poklekne gore, te siđe dolje u sredinu (in plano) i tu stane bez genufleksije.¹
4. Dok C i D kleče za incenzacije presv. olt. Sakramenta, S nepomično stoji na svojem mjestu.
5. Kada poslije pričesti nosi kalež na stolić, poklekne gore prije nego će uzeti kalež i na najnižoj stepenici u sredini.

3. Đakon.

1. Kada prije evanđelja nosi na oltar knjigu, a poslije *Et incarnatus* burzu, genuflektira samo na donjoj stepenici, a gore ne.
2. Kada na gornjoj stepenici izmoli *Munda cor* uzme knjigu s oltara bez genufleksije, klekne pred C, da mu dade blagoslov, ustane, genuflektira s C i ide dolje na desno S.
3. Ne miče kaleža iz sredine za incenzacije kod ofertora.
4. Prije nego će pjevati: *Ite missa est*, genuflektira, okrene se za desnom rukom, malo istupi iz sredine licem okrenut između epistole i puka pjeva *Ite missa est*; okrene se i klekne sa S na gornju stepenicu.

4. Celebrant.

1. Što se tiče genufleksija, kada dolazi u sredinu oltara i odlazi iz sredine, za tim, kad se okreće k puku i opet natrag k oltaru vrijedi što je rečeno za tihu sv. misu pred presv. oltarskim Sakramentom (str. 72).
2. Kod evanđelja stoji kao obično, samo inklinacije i genufleksije pravi prema presv. Sakramentu.
3. Kada poslije *Communio* dođe u sredinu genuflektira, poljubi oltar i okrene se k puku da ga pozdravi s *Dominus vobiscum*. Tako biva, ako je već kor gotov s pjevanjem; ako kor još nije gotov, tada došavši u sredinu genuflektira i čeka, da kor svrši, tada poljubi oltar, genuflektira i okrene se k puku.
4. Blagoslov daje kao kod tihe mise pred presv. oltarskim Sakramentom (str. 74).

Bilješka. Za pjevanu misu pred presv. Sakramentom vrijedi s obzirom na pjevanje, što je rečeno za pjevanu misu uopće, a s obzirom na obred pred izloženim Sakramentom ono, što je rečeno za tihu misu pred presv. olt. Sakramentom.

¹ D. a. 4027.